

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ

ІННОВАЦІЇ В СУДНОБУДУВАННІ ТА ОКЕАНОТЕХНІЦІ

XIV Міжнародна науково-технічна конференція

МАТЕРІАЛИ

20-21 вересня 2023 рік

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9*

Миколаїв 2023

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ПАРТНЕРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міністерство освіти і науки України, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України; ДП «Адміністрація морських портів» (Україна); ДП «Адміністрація річкових портів» (Україна); ДП «Дослідно-проектний центр кораблебудування» (Україна); Південний науковий центр НАН України і МОН України (Україна); Головне управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України у Миколаївській області (Україна); Національний університет «Одеська національна академія» (Україна); Одеський національний морський університет (Україна); Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка (Україна); Черкаський державний технологічний університет (Україна); Національний авіаційний університет (Україна); Компанія «АМІКО ГРУПП» (Україна); Морське інженерне бюро (Україна); АТ «Завод «Екватор» (Україна); Асоціація ветеранів Військово-морських сил України (Україна); Харбінський інженерний університет (КНР); Університет науки і технологій Цзянсу (КНР); Шаньдунський науково-технічний університет (КНР); Таджикський технічний університет ім. академіка М.С. Осими (Таджикістан); Гданьський технологічний університет (Польща); Західно-Померанський технологічний університет (Польща); Кошалінський технічний університет (Польща); Празький університет хімії і технології (Чеська республіка); Батумський навчально-навігаційний університет (Грузія); ДУ Національний антарктичний науковий центр.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПАРТНЕРИ

ТОВ «Видавничий дім «Гельветика»; науковий журнал «Shipbuilding & marine infrastructure»; журнал «Судноплавство»

Відповідальний за випуск

Павлов Геннадій Вікторович

Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань. Матеріали публікуються в авторській редакції

Інновації в суднобудуванні та океанотехніці : XIV Міжнародна науково-технічна конференція : матеріали. – Миколаїв : НУК, 2023. – 756 с.

ISBN 978-966-321-462-7

У збірнику наведені матеріали XIV Міжнародної науково-технічної конференції "Інновації в суднобудуванні та океанотехніці". Збірник становить інтерес для наукових працівників, викладачів, інженерів та студентів.

УДК УДК 001.895:629.5

СЕКЦІЯ № 9. ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ (2014-2023): ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

УДК 378(091)

АКАДЕМІЧНІ МОДЕЛІ І ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ТА АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Бобіна О.В.

*Кандидат історичних наук, доцент кафедри психології, філософії
і соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова м. Миколаїв, Україна
oleg.bobina@nuos.edu.ua*

Анотація: Автор аналізує академічні моделі з погляду їх базових принципів. На думку автора академічні моделі Євроатлантичного світу, незважаючи на їхні суттєві відмінності, базуються на ліберальних принципах академічної автономії, академічної свободи і індивідуальних громадянських свобод. Ці принципи має гарантувати ліберальна держава і активне громадянське суспільство.

Все це актуально для української вищої школи в сучасних умовах.

Ключові слова: академічні моделі, Вільгельм Гумбольдт, Джон Ньюмен, академічні свободи.

Безсумнівним досягненням європейської культури є формування академічних моделей – моделей університету, разом із формуванням академічної культури зі своїми базовими принципами. І хоча перші університети (вищі школи) створені китайським і арабським світом, саме європейська культура створила і закріпила декілька моделей університету (ширше «вищої школи»), сформувала принципи академічної культури.

Перше покоління університетів (1215-1809) сформувалась на базі цехової моделі. В результаті маємо ідею і практику корпорації *universitas magistrorum et scholarum* (об'єднання магістрів та учнів). Тут *universitas* виступає, як цех-корпорація-об'єднання. Протягом століття були сформовані головні принципи цієї корпорації: клятва на вірність університету; автономія, як непідсудність місцевій владі і владі короля, безперешкодне переміщення *master's and student's* по всій Європі (*peregrinatio academica*), визнання звання магістра по всій Європі, присудження звання самою корпорацією, плата за навчання.

В XII – XIII ст.. складається основний метод викладання і навчання – схоластика з аристотелівською логікою до розгляду будь якого явища. Феномен, явище, предмет розкладається на частини, виокремлювали головне і другорядне, класифікували на роди і види, формулювали визначення і протиріччя, наводили думки різних авторів, робили висновок. Формується мова і жаргон університету, правила повсякденної поведінки і психологія університету. Разом з принципами навчання і викладання все це формує особливу культуру і дух університету.

Можемо, умовно, окреслити цей шлях від 1088 р. (перша згадка про університет в Болоньї) до 1215 р. – затвердження першого відомого уставу університету Парижу. В уставі фіксувався порядок викладання та форми контролю над освітнім процесом, форма одягу і навіть організація поховання викладачів і студентів. Так наприклад в разі смерті схола

(студента) магістри повинні були прийняти участь в похованні, а в разі конфлікту з мешканцями міста – стати на захист студента.

В 1231 р. після кількарічного конфлікту з містом, представниками короля і церквою магістри і студенти повернулися до Парижу, і отримали від Папи буллу *Parens scientiarum*, яку історики називають «Велика хартія вольностей університетів.» А в 1246р. папа Інокентій IX дозволив університету мати власну печатку.

Для порівняння. В ці часи, на українських землях, місцеві князі воювали один з одним, в 1240 р. – татари зруйнували Київ, в 1256 р. вперше згадується Львів.

Разом з тим ми не повинні ідеалізувати університетську корпорацію і її культуру. Адже протягом своєї довгої історії конкуренцію йому склали і інші вищі школи, і іноді навіть кращі. Такими альтернативами стали «Студії» домініканців та францисканців, гуманістичні школи та протестантські академії XVI ст., єзуїтські колегії XVII ст., різного роду вищі технічні училища та британські *Red Brick Universities*.

Перехід до «Нового університету» почався в XVI ст. в германських землях. Нагадаємо, що число германських земель доходило до трьохсот, нараховувалось 51 вільне місто, півтори тисячі самостійних лицарських володінь. Кожен володар-князь намагався створити сприятливі умови для університету і допомогти йому. Саме в германських князівствах з'явилися перші університети, які утримувались державною владою. Важливою складовою діяльності цих університетів стала боротьба з розвиненим корпоративізмом класичного університета, відірваністю від всього нового, старою клерикальністю.

Прикладами таких університетів стали університет в Галле (1694 р., зараз Саксонія-Ангальт, 22 тис. студентів, 2022р.) та університет в Геттінгені (1737р., зараз Нижня Саксонія, 24 тис. студентів, 2022р.)

В 1809-1812 рр. Вільгельм фон Гумбольдт разом з колегами реформує систему освіти Пруссії від початкової до університетської. В результаті формується нова модель університету і академічної культури. Ця модель стає певним зразком для реформування університетської освіти в ряді країн Європи. «Новий» університет функціонує поряд із «старими» університетами. Зразком «Нового» університету стає створений в 1810 р. Берлінський університет Фрідріха-Вільгельма названий на честь імператора, нині Університет Гумбольдта (44 тис. студентів, 2022р.). Університет став розумітися, як «універсум наук», а не як корпорація викладачів і студентів (хоча вона залишилась і в основі нового розуміння університету).

Академічна свобода стала розумітися не лише як право професора самостійно визначати зміст лекцій. В центрі гумбольдтівської моделі, академічна свобода розуміється, як необхідність наукової творчості професора – діяльність по створенню і систематизації нових знань. Академічна свобода / автономія навчання для студента – можливість обирати предмети ,лекторів (професорів), вільно переходити на різні програми навчання. На відміну від класичного університету, студент не отримував готові знання, а запрошувався долучитися до продукування нових знань, а професорів «зобов'язав» творити нові знання.

Третім компонентом «нового» університету стала фундаментальна, базова направленість навчання. На той час вона розумілась як формування не релігійною, не теократичного погляду на світ. Формування «світського» ставлення до природи. Саме звідси йде феноменальний розвиток природничих наук та класичної германської філософії.

Ці три базові принципи гарантувались фінансовою підтримкою з боку держави / уряду. Держава регулювала вступ до університету через шкільний підсумковий екзамен – *abitur*. Держава регулювала відбір викладачів через систему конкурсів на університетські посади. Але гумбольдтівська модель могла ефективно існувати лише за умов не репресивної, не авторитарної держави. Держава яка визнавала право і свободи особистості. Такою державою стала об'єднана Германія після революції 1848 р. і створення Північно Германського союзу, і

конституції 1867 р. Гумбольдтівська модель зазнала краху за часів гітлерівської Німеччини. Особливим чином ця модель трансформувалась за часів російської імперії, радянської імперії (СРСР), сучасної Росії.

Поряд з гумбольдтівською моделлю університету, розвивалась французька – наполеонівська модель університету. Класичний університет у Франції переживав занепад. В відомій Сорбонні була заборонена неаристотелівська філософія, професори не дуже ретельно ставилися до своїх обов'язків отримуючи гарантовану оплату від scholarів, екзамени на докторські ступені перетворились у формальність, а дипломи вчених куплялись тими, хто міг за це платити.

В умовах революції, декретом від 17 серпня 1792 р. всі університети Франції були закриті. За реформами Конвенту і Наполеона держава контролювала всю освіту і особливо вищу. Але на відміну германських університетів французи створили вищі галузеві школи Grande école. І в цьому вони були першими в Європі. А університет, на думку Наполеону, мав зберігати і охороняти дух католицької церкви, формувати і зберігати вірність імператору та монархії. Академічна модель Франції XIX ст. була направлена на формування відданого державі бюрократичного апарату і практиків – фахівців. Знаходилась під авторитарним контролем держави. Вищі навчальні заклади Франції не були видатними прихильниками ліберальних цінностей.

Взагалі XIX ст. сформувало певні тенденції розвитку вищої освіти, що збереглися до XX ст. Влада Британії не настільки активно втручалась у справи університету. В основі університетів США – традиції протестантських університетів Європи, приватна ініціатива і приватні гроші, підтримка місцевої громади, формування дослідницьких центрів, виконання прикладних задач, утилітаризм. Але в основі євроатлантичної моделі завжди лежала ідея академічної свободи викладача і студента, і регулювання рівня втручання держави в академічні справи.

На території України в XIX ст. була реалізована германська модель університету але у виконанні Австрійської імперії (Львівський, Чернівецький університет) та Російської імперії.

До сьогодні українська держава не сформувала цілісного розуміння ролі, знання і шляхів розвитку вищої освіти. Основна причина – невизначеність політичної верхівки щодо вибору шляху розвитку – «ліберально – імперська» Росія чи ліберальний євроатлантичний світ. Тому зараз вища школа України нагадує систему де мішані радянські принципи, власні – які сформовані за тридцять років, є ті які активно пропагуються і т.ін. Ревізія цих принципів – завдання окремого великого дослідження.

Але якщо держава і суспільство вже остаточно обрали шлях до певних євроатлантичних стандартів, то рано чи пізно відбудеться і трансформація вищої школи. Українська вища школа сформує свою академічну культуру на основі базових академічних принципів.

Academic models and principles of academic culture: historical overview and relevance for Ukraine

Bobina Oleh Valerie's, PhD

National University of Shipbuilding

Euro – Atlantic higher education has its main values. These values have a long history. These are the values of the classical university and the Humboldt University. Modern Ukrainian higher education must choose which values will become its main values.

Key words: academic, university, culture, history, values, models.